

Natuurgericht maaien van gras-kruident vegetaties

Advies aan deelnemers van de Pilot Natuur- en Landschapsnorm (NLN)

Frans van Alebeek (Wageningen UR – PPO-AGV, frans.vanalebeek@wur.nl), juni 2012

Zie ook het *Advies over de keuze van inheemse zaadmengsels in de Natuur- en Landschapsnorm (NLN)* (Frans van Alebeek, februari 2012) voor tips over aanleg en beheer van gras-kruidentvegetaties.

Waarom maaien?

Als gras-kruidentvegetaties meerdere jaren niet gemaaid worden, ontstaan eerst ruigtebegroeiingen (die *kunnen* zeer bloemrijk zijn), maar op den duur komt er steeds meer opslag en ontstaat er bos.. Willen we laagblijvende begroeiing in stand houden, dan moeten we af en toe (tenminste 1x per jaar tot 1x per 3 jaar maaien).

Waarom maaisel afvoeren?

Als u maait en het maaisel laat liggen, dan verteert dat snel en komen de voedingsstoffen (stikstof al binnen enkele dagen) weer vrij. De verrijking met nutriënten leidt tot concurrentie tussen planten en daardoor tot soortenarme vegetaties met stikstof-minnende soorten zoals kweek, brandnetel, zevenblad, winde, enz. Door maaisel af te voeren halen we overtollige voedingsstoffen weg. Klepelen leidt ook tot verrijking en dus eveneens tot het verdwijnen van bloemen, insecten en vogels, en is daarom beslist ongeschikt als u de natuurwaarden op uw bedrijf wilt stimuleren.

Wilt u bloemrijke situaties, dan is het voor de meeste (agrarische) gronden nodig om 2x per jaar, te maaien en het maaisel af te voeren. Als deze vegetaties niet worden bemest en er 2x/jaar wordt gemaaid en afgevoerd, zal de grasproductie teruglopen en zullen er steeds meer bloemen komen. Na enkele jaren kan het beheer dan terug naar nog maar 1x per jaar maaien, dat scheelt in de kosten.

Voor het verschralend effect is het dus belangrijk om het maaisel snel weg te halen. Aan de andere kant moeten beestjes de kans krijgen zich terug te trekken uit het maaisel en zaden moeten kunnen uitvallen uit het drogende hooi. Voor slootmaaisel wordt een minimum ligperiode van 2 dagen geadviseerd in verband met waterleven dat dan terug kan gaan naar de sloot. Laat maaisel niet langer dan 4 dagen liggen, want anders komt de stikstof alweer vrij.

Niet alles in één keer maaien (gefaseerd maaien)

Veel insecten (bijen, hommels, vlinders en andere, nuttige insecten) hebben bloemen nodig. Daar halen zij nectar en stuifmeel uit als voedsel. Veel jonge vogels leven van al die beestjes. Als we alle vegetatie in één keer maaien, duurt het 2 weken of meer voordat er weer bloemen zijn. In de tussentijd zijn er veel minder insecten en is er weinig voedsel voor de vogels.. Kuikens van weidevogels hebben dan bovendien geen dekking meer. Insecten leggen eieren waar larven uitkomen, die zich vervolgens verpoppen. Deze poppen hangen vaak in de kruidentranden. Voor alle diersoorten is het daarom gewenst dat bij iedere maaibeurt tenminste 10% à 20% van de vegetatie ongemaaid blijft staan (in stroken of hoeken). Voert u het maaien in eigen beheer uit, spreidt dan uw werkzaamheden over 2 of 3 weken, zodat dieren kunnen uitwijken.

Eenjarige mengsels

Hierbij gaat het om (FAB) bloemenmengsels, mengsels voor bijenranden, akkerflora of braaklegging die jaarlijks opnieuw worden gezaaid. Eenjarige randen en vegetaties blijven ongemaaid tot de herfst, want anders bloeien ze niet of nauwelijks. In het najaar kunnen de resten gemaaid worden, of als zaadbron voor vogels en voor het overleven van de poppen ongemaaid de winter ingaan.

Meerjarige vegetaties in het 1e jaar

In het jaar van aanleg komt vaak niet alleen het gewenste zaadmengsel op, maar spontaan ook allerlei kruiden. Over een goede voorbereiding van het zaaibed vindt u meer adviezen in de brochure *FAB en akkerranden*. Om het gewenste zaadmengsel een goede kans te geven, en om zaadzetting van ongewenste kruiden tegen te gaan, is het goed om in het 1^e jaar van aanleg de vegetatie 1x tot 3x hoog (± 10 cm) te maaien of te bloten. Waar mogelijk is het goed dit pleksgewijs te doen. Als er veel onkruid staat, dan moet het maaisel binnen 3 dagen afgevoerd worden. In dat eerste jaar kunt u daarom niet veel bloemen verwachten. Daarna zijn de grassen en overjarige kruiden meestal genoeg uitgegroeid om onkruiden geen kans meer te geven.

Maai-beheer van meerjarige vegetaties (1 jaar en ouder): naar bloemrijk hooiland

Bloemrijke hooilanden zijn zeldzaam geworden, terwijl iedereen ze enorm waardeert om hun schoonheid (de boer, maar ook de burger, wandelaar en fietser). We kunnen stukjes daarvan, of randen daarvan, terugbrengen. De essenties van bloemrijk hooiland zijn hierboven al beschreven. Waar u bloemrijke gras-kruidenvegetaties wilt, moet u: niet meer bemesten, geen herbiciden gebruiken, 2x maaien (zie hieronder), steeds ongeveer 20% ongemaaid laten staan en maaisel binnen 4 dagen afvoeren. Ook vogels, vlinders en bijen profiteren van dit beheer (zie hieronder voor details).

Het ideale maaischema voor bloemrijk hooiland is 2 x per jaar. De 1^e keer tussen half juni en half juli en (afhankelijk van hoe snel de hergroei is) de 2^e keer in september. Als de vegetatie voldoende is verschaald en weinig productie meer geeft (na 3 – 5 jaar), kan 1x maaien per jaar in de zomer voldoende zijn.

Maaien voor (weide)vogels

Vraag hulp van vogelwerkgroepen en vrijwilligers om nesten te markeren en te beschermen. Loop akkerranden vooraf langs om op nesten te controleren. Maai zo laat mogelijk (na 15 juni) om de kuikens te laten uitvliegen. Of laat flinke stukken rondom de nesten ongemaaid staan. Te kleine stukken maken dat rovers (vossen en kraaien) de nesten snel vinden en leegroven. Voor kuikens kunt u vluchtstroken van ongemaaid gras laten staan, waarin zij kunnen schuilen. In de meeste provincies zijn pakketten waarmee maatregelen voor weidevogelbescherming worden vergoed. Vraag uw ANV daar naar. Zie ook de brochures van Vogelbescherming over *Weidevogels* en *Akkervogels*.

Maaien voor bijen, hommels en vlinders

Deze groepen insecten bezoeken bloemen omdat zij nectar en stuifmeel nodig hebben. Zij hebben daarom steeds voldoende aanbod van bloemen nodig. Maaien voor bijen, hommels en vlinders betekent dat er steeds delen van de vegetatie ongemaaid blijven tot een volgende maaibeurt (gefaseerd maai-beheer). Dit kan door stroken (langs randen of slootkanten) te laten staan, of door blokken te laten staan. Bij de volgende maaibeurt blijven dan weer andere stroken of blokken ongemaaid. Voor een bloemrijk grasland (met voldoende stuifmeel en nectar) is op de meeste (voedselrijke) gronden 2x maaien (in juni en september) optimaal.

Maaien voor natuurlijke vijanden van plaaginsecten (FAB)

Voor veel natuurlijke vijanden is nectar essentieel om hun werking als plaagonderdrukkers te kunnen vervullen. Zij hebben in het voorjaar en de vroege zomer voldoende bloemenaanbod nodig. Eenjarige FAB bloemenranden zijn daarvoor uitstekend geschikt; deze hoeven niet te worden gemaaid.

Daarnaast zijn gras-kruidenranden een belangrijke winterschuilplaats voor nuttige beestjes. Voor hen is het belangrijk dat akkerranden niet later dan september worden gemaaid, zodat de hergroei voor de winter voldoende dekking biedt. Meer informatie vindt u in de brochure *FAB en akkerranden*.

Verdere tips voor mooie begroeiingen

- Beperk het rijden over NLN akkerranden en overhoeken tot een minimum, alleen voor noodzakelijk onderhoud. Intensief berijden leidt tot een achteruitgang van kruiden en de soortenrijkdom. Een NLN rand kan beslist niet als kopakker worden gebruikt! Heeft u toch een kopakker nodig, leg dan naast de NLN rand een grasstrook aan. Deze kopakker telt niet mee voor het oppervlakte van 5% natuur.
- Probeer over de jaren steeds in dezelfde periode te maaien, dat is voor de bloei en zaadsetting belangrijk.
- Voer maaisel binnen 4 dagen af, zodat de onderliggende planten weer tot bloei kunnen komen. Door enkele dagen drogen kunnen zaad en insecten uit het maaisel in de vegetatie achterblijven.
- Maai grotere percelen zoveel mogelijk van binnen naar buiten, zodat vogels (kuikens) en kleine zoogdieren naar de randen kunnen wegluchten.
- Loop vóór het maaien de randen langs om te controleren of er geen nesten van weidevogels aanwezig zijn. Markeer zulke nesten en laat enkele meters rondom het nest ongemaaid. Als u zelf geen tijd daarvoor heeft, is misschien een vrijwilliger van de lokale vogelwerkgroep daartoe bereid.
- In randen en vegetaties die in de NLN pilot als natuur worden aangewezen wordt niet bemest en worden geen gewasbeschermingsmiddelen gebruikt. Alleen lokale haarden van probleemkruiden kunnen zo nodig plekgewijs behandeld worden met een herbicide.
- Bij randen langs watergangen: overleg tijdig met het waterschap, de loonwerker en/of aannemer die het onderhoud van de watergang verzorgt. Waar mag hij wel en niet rijden en waar kan het schoonsel wel en niet worden neergelegd? Vaak wisselen de uitvoerders, dus ga er niet van uit dat de man op de kraan of trekker ook automatisch op de hoogte is van alle afspraken! In de praktijk blijkt er in de communicatie vaak iets mis te gaan.

Hieronder een voorbeeld van een maaischema zoals dat in een project rond akkervogels en kiekendieven in Flevoland is ontwikkeld. Let op dat het hier om randen op productieve kleigrond gaat, met een intensief maaibeheer (5x maaien!) voor zogenaamde "duo-randen" (steeds stroken korte vegetatie naast stroken met een hogere vegetatie). Het beheer van sloottaluds is hier op een praktische manier gecombineerd. Dit is een voorbeeld dat als inspiratie kan dienen.

